

INSTYTUT ARCHEOLOGII I ETNOLOGII
POLSKIEJ AKADEMII NAUK
DAWNIEJ INSTYTUT HISTORII KULTURY MATERIALNEJ PAN

KWARTALNIK HISTORII KULTURY MATERIALNEJ

ROK LXV

WARSZAWA 2017

NR 1

Na okładce — fragment nagrobka Alojzego Chariniego, z 1 poł. XIX w.
zob. art. W.J. Górczyka, ryc. 5

INSTYTUT ARCHEOLOGII I ETNOLOGII
POLSKIEJ AKADEMII NAUK
DAWNIEJ INSTYTUT HISTORII KULTURY MATERIALNEJ PAN

KWARTALNIK
HISTORII KULTURY
MATERIALNEJ

ROK LXV

WARSZAWA 2017

NR 1

REDAKCJA I KOMITET REDAKCYJNY

Redaktor — Andrzej Klonder

Zastępcy Redaktora — Elżbieta Mazur, Martyna Milewska
Sekretarze Redakcji — Magdalena Bis, Ludmiła Paderewska

Członkowie Komitetu — Maria Bogucka, Jarosław Dumanowski,
Andrzej Janeczek, [Leszek Kajzer], Jan Klápště,
Elżbieta Kowalczyk-Heyman, Jerzy Kowalczyk,
Jerzy Kruppé, Maria Nietyksza, Raimo Pullat,
[Janusz Sztetyło], Wojciech Szymański,
Andrzej Wyrobisz

Adres Redakcji:

00-140 Warszawa, Al. Solidarności 105

<http://www.iaepan.edu.pl/czasopisma/kwartalnik/index.html>

e-mail: kwartalnik@iaepan.edu.pl

tel. 22 620 28 81 w. 146

Wykaz recenzentów artykułów opublikowanych w roczniku 2016:

Jerzy Kruppé (Uniwersytet Warszawski)

Marta Młynarska-Kaletyn (IAE PAN)

Maria Nietyksza (Uniwersytet Warszawski)

Patrycja Prządka-Giersz (Uniwersytet Warszawski)

Piotr Taracha (Uniwersytet Warszawski)

Jerzy Urwanowicz (Uniwersytet w Białymstoku)

Skład i łamanie:

Krzysztof Anuszewski, tel. 22 629 44 78

Druk i oprawa:

Partner Poligrafia sp. z o.o.

ul. Zwycięstwa 10, 15-703 Białystok

Nakład 400 egz. Arkuszy wydawniczych 11,5. Papier offset 80 g.

Oddano do składania w lutym 2017 r., druk ukończono

w kwietniu 2017 r.

CONTENTS

STUDIES AND MATERIALS

Małgorzata Delimata-Proch, Accidents and other “great hazards” in the light of the book of miracles of Our Lady of Święta Góra (16 th –18 th c.)	3
Bożena Popiołek, Urszula Kicińska, The Zamoyski ladies: Anna Franciszka née Gnińska, Teresa née Potocka and Urszula née Kalińska — biographical details in the light of letters and last wills	19
Wojciech Jerzy Górczyk, The parish cemetery in Opinogóra and the sepulchral chapel of the Krasieński family	39
Jerzy Żywicki, The beginnings of ferroconcrete in Lublin	55

SOURCES

Katarzyna Pękacka-Falkowska, The probate inventory of Johann Zander from Toruń, a bath attendant (1709)	79
---	----

REVIEWS

Piotr Plisiecki, <i>Rudy i rudnicy na obszarze średniowiecznej Lubelszczyzny (do schyłku XVI wieku)</i> [Ores and ore-diggers in the region of Lublin in the Middle Ages (until the end of the 16 th c.)] — Elżbieta Kowalczyk-Heyman	97
Wojciech Siwiak, <i>Życie codzienne mieszkańców Bydgoszczy od XIV do XVIII wieku (w świetle wybranych źródeł kultury materialnej)</i> [Everyday life in Bydgoszcz from the 14 th to the 18 th c. (in the light of selected material culture sources)] — Magdalena Bis	102
<i>Staropolskie przepisy kulinarne. Receptury rozproszone z XVI–XVIII w. Źródła drukowane</i> [Old-Polish recipes. Scattered records from the 16 th –18 th c. Printed sources], ed. Jarosław Dumanowski, Dorota Dias-Lewandowska, Marta Sikorska — Andrzej Klonder	106
Ewa Barylewska-Szymańska, <i>Od piwnic po strych. Wnętrza domów gdańskich drugiej połowy XVIII wieku</i> [From the basement to the attic. The interiors of Gdańsk houses in the second half of the 18 th c.] — Magdalena Bis	108

REPORTS AND NOTES

<i>Używki w świetle źródeł archeologicznych i historycznych</i> [Stimulants in the light of archaeological and historical sources], ed. Justyna Żychlińska, Anetta Głowacka-Penczyńska, Andrzej Klonder — Magdalena Bis	119
<i>Egodokumenty. Tradycje historiograficzne i perspektywy badawcze</i> [Egodocuments. Historiographic traditions and research perspectives], ed. Waldemar Chorażycki, Arvydas Pačevicius, Stanisław Roszak — Andrzej Klonder	124
Von Degen, Segeln und Kanonen — Der Untergang der Prinzessin Hedvig Sofia, [Of Swords, Sails, and Cannon — the Sinking of the Princess Hedwig Sofia], ed. Kirsten Bauman, Rolf Bleile — Andrzej Klonder	125

CHRONICLE

In memory of Professor Leszek Kajzer (11 Aug 1944–25 Sep 2016) — Stanisław Kołodziejcki	127
“ <i>Inter arma non silent musae</i> . Residence and war”, 11 th conference of the “Interdisciplinary research on residential and defensive complexes” series, Warsaw, 6 Dec 2016 — Wojciech Bis	131
“The castle of the Dukes of Masovia in Ciechanów — a new look”, a conference in Ciechanów, 10 Oct 2016 — Aleksandra Lis	135
Michael Moosbrugger, “Winemaking in the Danube Area in the early 19 th century”, a lecture in the Club of Wine History and Culture at the Warsaw Branch of the Association of Art Historians, Warsaw, 26 Oct 2016 — Gabriel Kurczewski	136

SPIS TREŚCI

STUDIA I MATERIAŁY

Małgorzata Delimata-Proch, Wypadki losowe oraz inne „wielkie niebezpieczeństwa” w świetle księgi cudów i łask Matki Bożej Świętogórskiej (XVI–XVIII w.)	3
Bożena Popiołek, Urszula Kicińska, Panie Zamoyskie: Anna Franciszka z Gnińskich, Teresa z Potockich i Urszula z Kalińskich — okruchy biografii w świetle korespondencji i aktów ostatniej woli	19
Wojciech Jerzy Górczyk, Cmentarz parafialny w Opinogórze i kaplica grobowa hrabiów Krasieńskich	39
Jerzy Żywicki, Początki budownictwa żelbetowego w Lublinie	55

ŹRÓDŁA

Katarzyna Pękacka-Falkowska, Inwentarz pośmiertny łaziebnika toruńskiego Johanna Zandera (1709)	79
---	----

RECENZJE

Piotr Plisiecki, <i>Rudy i rudnicy na obszarze średniowiecznej Lubelszczyzny (do schyłku XVI wieku)</i> — Elżbieta Kowalczyk-Heyman	97
Wojciech Siwiak, <i>Życie codzienne mieszkańców Bydgoszczy od XIV do XVIII wieku (w świetle wybranych źródeł kultury materialnej)</i> — Magdalena Bis	102
<i>Staropolskie przepisy kulinarne. Receptury rozproszone z XVI–XVIII w. Źródła drukowane</i> , wyd. i oprac. Jarosław Dumanowski, Dorota Dias-Lewandowska, Marta Sikorska — Andrzej Klonder	106
Ewa Barylewska-Szymańska, <i>Od piwnic po strych. Wnętra domów gdańskich drugiej połowy XVIII wieku</i> — Magdalena Bis	108

SPRAWOZDANIA I ZAPISKI

<i>Użytki w świetle źródeł archeologicznych i historycznych</i> , red. Justyna Żychlińska, Anetta Głowacka-Penczyńska, Andrzej Klonder — Magdalena Bis	119
<i>Egodokumenty. Tradycje historiograficzne i perspektywy badawcze</i> , red. Waldemar Chorążyczewski, Arvydas Pačevicius, Stanisław Roszak — Andrzej Klonder	124
<i>Von Degen, Segeln und Kanonen — Der Untergang der Prinzessin Hedvig Sofia</i> , red. Kirsten Bauman, Rolf Bleile — Andrzej Klonder	125

KRONIKA NAUKOWA

Pamięci profesora Leszka Kajzera (11 VIII 1944–25 IX 2016) — Stanisław Kołodziejcki	127
„ <i>Inter arma non silent musae</i> . Rezydencja i wojna”, XI konferencja naukowa z cyklu „Interdyscyplinarne badania założeń rezydencjonalnych i obronnych”, Warszawa, 6 grudnia 2016 r. — Wojciech Bis	131
„Zamek Książąt Mazowieckich w Ciechanowie — nowe spojrzenie”, konferencja w Ciechanowie, 10 października 2016 r. — Aleksandra Lis	135
Michael Moosbrugger, „Winemaking in the Danube Area in the early 19th century”, odczyt w Klubie Historii i Kultury Wina przy Oddziale Warszawskim Stowarzyszenia Historyków Sztuki, Warszawa, 26 października 2016 r. — Gabriel Kurczewski	136

Indexed in:

IBZ — International Bibliography of Periodical Literature

IBZ — CD-ROM

IBR — International Bibliography of Book Reviews of Scholarly Literature

IBR — CD-ROM

W najbliższych numerach ukażą się m.in.:

Maciej Trzeciecki, Uroki prowincji. Naczynia gliniane z XVII–XVIII wieku z badań zespołu podworskiego w Niegowie pod Wyszkowem

Paweł T. Dobrowolski, Miasto w ogniu: ludzkie tragedie i zachowania rynkowe w Londynie XVIII wieku

Elżbieta Mazur, Warszawa przełomu XIX i XX wieku we wspomnieniach Jadwigi Waydel-Dmochowskiej i Stefanii Podhorskiej-Okolów

Warunki prenumeraty „RUCH” SA na 2017 r.

Wpłaty na prenumeratę przyjmowane są na okresy kwartalne, półroczne i roczne.

Cena prenumeraty krajowej na 2017 r. wynosi 100 zł.

Wpłaty na prenumeratę krajową przyjmują jednostki

kolportażowe „RUCH” SA

właściwe dla miejsca zamieszkania lub siedziby prenumeratora.

Cena prenumeraty ze zleceniem dostawy za granicę:

cena prenumeraty + rzeczywiste koszty wysyłki.

Zlecenia na prenumeratę dewizową przyjmowane od osób zamieszkałych za granicą realizowane są od dowolnego numeru.

Informacji o warunkach prenumeraty i sposobie zamawiania udziela „RUCH” SA

Prenumerata, ul. Annopol 17A, 03-236 Warszawa

internet: www.ruch.com.pl, e-mail: prenumerata@ruch.com.pl

Terminy przyjmowania wpłat na prenumeratę krajową i zagraniczną:

do 5.12 — na I kwartał roku następnego, na I półrocze i na następny rok

do 5.03 — na II kwartał roku bieżącego

do 5.06 — na III kwartał roku bieżącego

do 5.09 — na IV kwartał roku bieżącego

TYLKO PRENUMERATA ZAPEWNI REGULARNE OTRZYMYWANIE

KWARTALNIKA HISTORII KULTURY MATERIALNEJ

Warunki prenumeraty na 2017 r.

Institucje i osoby prywatne mogą kierować zamówienia i wpłaty na adres: Instytut Archeologii i Etnologii PAN, Al. Solidarności 105, 00-140 Warszawa, numer konta w PEKAO S.A. nr 46 1240 6247 1111 0000 4979 6056 z dopiskiem „Kwartalnik HKM”.

Zachęcamy do korzystania z formularza zamówień w naszej księgarni internetowej na stronie www.iaepan.edu.pl

Wydawnictwo prześlemy pocztą po otrzymaniu zamówienia i dokonaniu wpłaty.

Cena prenumeraty ze zleceniem wysyłki za granicę jest o 100% wyższa. W przypadku zlecenia dostawy drogą lotniczą, koszt przesyłki lotniczej w pełni pokrywa prenumerator.

Koszt prenumeraty w 2017 r.:

nr 1 — 25,00 zł

nr 2 — 25,00 zł

nr 3 — 25,00 zł

nr 4 — 25,00 zł

Prenumeratę przyjmują również jednostki kolportażowe „RUCH” SA (warunki prenumeraty na odwrocie).

Bieżące i wcześniejsze numery można nabyć lub zamówić (przesyłka za pobraniem pocztowym) w Wydawnictwie IAE PAN, Al. Solidarności 105, 00-140 Warszawa, adres e-mail: bookshop@iaepan.edu.pl

Subscription orders of “Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” available directly from:

The Institute of Archaeology and Ethnology
Polish Academy of Sciences
Al. Solidarności 105
PL 00-140 Warsaw

The subscription rate is 60 USD (4 vols.); plus postage (USD 6). Payment should be made by credit card, by International Money Order sent to PEKAO S.A. nr 74 1240 6247 1787 0000 4980 2395, or by a check payable to Institute of Archaeology and Ethnology Polish Academy of Sciences, Al. Solidarności 105, 00-140 Warsaw, POLAND. You are kindly requested to use our order available at the Institute’s book-shop on our website: www.iaepan.edu.pl